

Ostrowska, Teresa

"Dzieje kardiologii w Polsce na tle kardiologii światowej", pod red. Jerzego Kucha, Andrzeja Śródki, Warszawa 1994 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 41/1, 150-153

1996

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

środków historyków medycyny, psychiatrów i psychologów, a także historyków nauki doby nowożytnej.

Bożena Płonka-Syroka
(Wrocław)

Dzieje kardiologii w Polsce na tle kardiologii światowej. Pod redakcją Jerzego Kucha i Andrzeja Śródki. Warszawa 1994 Wydawnictwo Naukowe PWN, 252 s. + 9 tabl., ilustr. (166 ryc.)

Historcy nauki z radością wita każdą wartościową publikację z tej dziedziny pisaną przez nieprofesjonalistów. Świadczy to bowiem o wzroście zainteresowań historycznych wśród przedstawicieli innych dyscyplin. Omawiana książka jest rezultatem współpracy kardiologów z historykami medycyny, symbiozą wiedzy klinicznej z warsztatem naukowym historyka medycyny. Można przypuszczać, że asumptem do opracowania tego dzieła stał się *Zarys dziejów chirurgii polskiej* (Warszawa 1989) wydany pod redakcją Wojciecha Noszczyka, a napisany na podobnych zasadach przez chirurgów i historyków medycyny.

Celem wydawnictwa było „napisanie pierwszego całościowego opracowania pt. *Dzieje kardiologii w Polsce*, które pozwoliłoby zachować od zapomnienia historię kardiologii dawną i wydarzenia współczesne, często nie zapisane, a pozostające jedynie w pamięci współczesnych” (s. 7). Zadanie to zostało ułatwione dzięki pozyskaniu sponsorów, przede wszystkim znanej firmy farmaceutycznej „Knoll AG”, a także Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego.

Wśród autorów książki spotykamy kardiologów: Antoniego Chróścickiego, Antoniego Działkowiaka, Włodzimierza Januszewicza, Jerzego Kucha, Jana Kwoczyńskiego, Zbigniewa Rucińskiego, Witolda Rużyłłę i Marka Sznajdermana, kardiologa a zarazem historyka medycyny Wiesława Stembrowicza oraz profesjonalnych historyków medycyny: Bolesława Górnickiego i Andrzeja Śródkę. Ci wszyscy, będący autorami poszczególnych rozdziałów, są wymienieni na odwrocie karty tytułowej. Ale we *Wstępie* są podani także inni lekarze jako współautorzy dzieła (s. 8). Ci ostatni bądź uczestniczyli w opracowywaniu *Aneksów*, bądź złożyli relacje ustne do podrozdziału *Powstanie i rozwój ośrodków kardiologicznych. Charakteru*, w jakim Wojciech Noszczyk i Stefan Rywik byli „współautorami” książki, nie udało się recenzentce ustalić. W innym miejscu znajduje się informacja, że autorzy książki korzystali z doświadczeń W. Noszczyka jako redaktora *Zarysu dziejów chirurgii polskiej*. Tylko że udzielenie konsultacji to nie współautorstwo. Tak samo składanie relacji ustnych. Wyrażenie imiennego podziękowania twórcom relacji ustnych mija się z celem, gdyż nazwiska ich są podane w przypisach w odpowiednich miejscach. Co do *Aneksów*, to można było ograniczyć się do podania nazwisk dwóch lekarzy, którzy dali największy wkład pracy, ale przy

nich należało napisać: „i in.”. Nazwiska zaś „tych innych” trzeba było wyszczególnić na odwrocie karty tytułowej razem z głównymi autorami dzieła. Tak byłoby sprawiedliwie.

A oto układ książki: *Wstęp* (J. Kuch), *Przedstówie* (B. Górnicki), potem następuje: *Rys historyczny kardiologii światowej* (W. Stembrowicz), *Kardiologia w I Rzeczypospolitej* (tenże), *Kardiologia w okresie zaborów* (Z. Ruciński), *Kardiologia w II Rzeczypospolitej* (A. Śródka), *Kardiologia polska w okresie II wojny światowej* (Z. Ruciński) i *Kardiologia po II wojnie światowej: Powstanie i rozwój ośrodków kardiologicznych* (J. Kuch), *Postępy w kardiologii i diagnostyce kardiologicznej* (tenże, W. Rużyło, W. Januszewicz, M. Sznajderman), *Zarys kardiologii* (A. Dziatkowiak), *Zarys kardiologii pediatrycznej* (A. Chróścicki). Publikację zamyka *Postówie* (J. Kwoczyński), *Aneksy* (mylnie tu jest wymieniony tylko A. Śródka i J. Kuch, w rzeczywistości współautorów było więcej), indeks nazwisk i streszczenie w języku angielskim (A. Śródka).

Byłoby przejrzysiej, gdyby wydzielono dwa główne działy: kardiologia światowa i kardiologia polska, albo gdyby rozdział pt. *Kardiologia po II wojnie światowej* brzmiał: *Kardiologia polska po II wojnie światowej*.

Aneksy zostały szczegółowo potraktowane aż na 33 stronicach. Obejmują: kalendarium kardiologii światowej (lata 1555–1982), sylwetki 12 wybitnych kardiologów polskich żyjących od XVI do XX wieku (Józefa Strusia, Ferdynanda Karola Dworzaczka, Józefa Konstantego Rosego, Edwarda Korczyńskiego, Józefa Pawlińskiego, Mściwoja Semerau-Siemianowskiego, Edwarda Szczeklika, Edmunda Żerę, Dymitra Aleksandrowa, Zdzisława Askanasa, Jana Witolda Molla, Mieczysława Kędrę), składy osobowe zarządów głównych Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego od jego powstania (rok 1954) do roku 1992, wykaz polskich szkół kardiologicznych (D. Aleksandrowa, A. Askanasa, Jerzego Jakubowskiego, M. Kędry, Leona Manteufla, E. Szczeklika, Leona Tochowicza), listę 20 lekarzy żyjących w XX wieku i zasłużonych w kardiologii, będących członkami najwyższych polskich korporacji naukowych oraz wykaz rozpraw doktorskich z zakresu kardiologii na wydziałach lekarskich polskich wyższych uczelni (lata 1812–1974). Aneksy są bardzo cenne, niemniej jednak niektóre z nich zostały potraktowane zbyt pobieżnie. Przydałoby się zatem rozszerzenie kalendarium, wzbogacenie opracowań sylwetek o większą liczbę lekarzy, a szkół kardiologicznych przynajmniej o szkoły Witolda Eugeniusza Orłowskiego, M. Semerau-Siemianowskiego i E. Żery.

Książka ma obrazować dzieje kardiologii w Polsce na tle kardiologii światowej – tak przynajmniej brzmi jej tytuł. Tymczasem rozdział pierwszy poświęcony kardiologii światowej został doprowadzony tylko do XIX wieku (co nie zostało zaznaczone w tytule!). O osiągnięciach kardiologii światowej XX wieku dowiadujemy się tylko fragmentarycznie z *Postówia* i z kalendarium zamieszczonego w *Aneksach*. Nasuwa się zatem wątpliwość, czy tytuł odpowiada treści.

Autorzy za początek kardiologii polskiej przyjmują rok 1954, kiedy to zostało powołane do życia Polskie Towarzystwo Kardiologiczne (s. 7). Nie negują jednak tego, że już w średniowieczu ukazywały się prace poświęcone tej dyscyplinie. Z tezą o powstaniu kardiologii polskiej w 1954 roku pozostała w sprzeczności zdania, że w pierwszej dekadzie lat międzywojennych „dokonało się wyodrębnienie kardiologii jako specjalizacji medycznej” (s. 142) i że za pioniera polskiej kardiologii należy uznać Józefa Pawińskiego (s. 159). Cytowanemu zaś zdaniu ze strony 142 przeciwstawia się sformułowanie, że przed II wojną światową nie było specjalności kardiologii (s. 164).

Bolesław Górnicki w *Przedstawieniu* wprowadził akcenty humanistyczne i humanitarne podnosząc wartość dzieła. Dwa pierwsze rozdziały (kardiologia światowa i kardiologia w I Rzeczypospolitej), a także wstęp do kardiologii grzeszą zbędnym „wielosłowiem”, rozdziały poświęcone okresowi zaborów i II Rzeczypospolitej są treściwe i zwarte, a kardiologia po II wojnie światowej została potraktowana przeważnie kronikarsko. Niektórzy autorzy opisując minione wydarzenia niesłusznie stosują naprzemiennie czas przeszły i teraźniejszy.

Za najwartościowsze można uznać rozdziały poświęcone kardiologii w okresie zaborów i w okresie II Rzeczypospolitej, postępowi w kardiologii i diagnostyce kardiologicznej oraz aneksy.

Do ewidentnych błędów należy informacja, że Władysław Ostrowski we Lwowie w 1927 r. dokonał założenia plombę parafinowej (s. 231). Władysław Ostrowski rzeczywiście pierwszy w Polsce założył tę plombę, tylko że w Warszawie a nie Lwowie i w roku 1931 a nie 1927.

Przypisy bibliograficzne i dopowiadające są zamieszczone na dole prawej szpalty nieparzystych stron z wyjątkiem rozdziału o kardiologii, gdzie autor wymienił globalnie: piśmiennictwo, „inne źródła” (?) i informacje listowne – bez odsyłania tych pozycji do tekstu pracy. W podawaniu przypisów panuje duża dowolność. Czasem opis prac zbiorowych jest podany prawidłowo, czasem zaś mylnie najpierw jest wymienione nazwisko redaktora, a dopiero potem tytuł dzieła. Skrótów tytułów czasopism są nieujednolicone. Na przykład „Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej” jest różnie oznaczane: jako PAMW, P. Arch. Med. Wewn. i Pol. Arch. Med. Wewn. Nieujednolicony też jest opis bibliograficzny rozprawy Z. Rucińskiego (przypis 28 s. 177 i przypis 30 s. 217).

W indeksie nazwisk również spotykamy nieprawidłowości. Brakuje tu np. nazwiska W. Noszczyka, nazwisk autorów poszczególnych rozdziałów i nazwisk autorów prac podanych w przypisach.

Brakuje także spisu ilustracji z podaniem proveniencji.

Spotykamy błędy zecerskie np. opuszczenie całego wyrazu w przypisie bibliograficznym nr 263 na stronie 91.

Dzieło ma twardą okładkę z obwolutą koloru bordo, papier kredowy. Jest bogato i ciekawie ilustrowane. Ma format dużej ósemki. Druk dwuszpaltowy.

Całość sprawia estetyczne wrażenie. Nakład nie został podany. Jest przeznaczone dla kardiologów i historyków medycyny.

Reasumując trzeba stwierdzić, że publikacja ta posiada dużo niedociągnięć. Z drugiej jednak strony informuje o rozwoju kardiologii polskiej, mniej – o kardiologii światowej i w pewnym stopniu spełnia swoje zadanie. Pozostaje zatem tylko mieć nadzieję, że ten nakład zostanie szybko wyczerpany, a współtwórcy dzieła, nauczeni doświadczeniem, przystąpią do drugiego, tym razem lepszego, wydania.

Teresa Ostrowska
(Warszawa).

Kipčiaku tiurku orientas lietuwoje. Istorija ir tyrimu perspektyva. [Wyd.] Tautybiu Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybes, Lietuvos Karaimu Kulturos Bendrija, Lietuvos Totoriu Kulturos Draugija. [Wydawnictwo] Danielius. Vilnius 1994 [druk 1995], 176 s., fotografia.

W dniach 13–14 X 1993, w nawiązaniu do 90 rocznicy urodzin Ananiasza Zajączkowskiego, zorganizowano w Wilnie międzynarodowe sympozjum naukowe, poświęcone problematyce tatarskiej i karaimskiej. Organizatorami sympozjum były Tamara Bairašauskaitė z Instytutu Historii Litwy (dwukrotnie stypendystka Kasy im. J. Mianowskiego) i Halina Kobeckaitė z Departamentu Mniejszości Narodowych rządu litewskiego (dziś ambasador Republiki Litewskiej w Estonii), a współorganizatorami: Związek Kultury Karaimów Litewskich i Kulturalne Stowarzyszenie Tatarów Litewskich. Ogłoszone w książce materiały stanowią plon tej sesji. Wydano je w językach: litewskim, polskim, rosyjskim oraz karaimskim i tureckim. Zadbano przy tym by bariery językowe nie ograniczały możliwości poznawczych czytelników, zaopatrując opracowania w streszczenia w języku angielskim.

Tom materiałów posesyjnych składa się z czterech bloków: wstępnego, o dorobku naukowym Zajączkowskiego, wspomnień poświęconych wybitnemu orientaliście oraz przyczynków dotyczących problematyki tatarskiej i karaimskiej na ziemiach litewsko-polskich.

W części wstępnej poza *Słowem wstępnym* umieszczono: *Modlitwę oświecenia wileńskiej kienesy 14.10.1993*, *Przemówienie ambasadora Turcji w Republice Litewskiej Erkana Gezera* oraz szkic Haliny Kobeckaitė *Orient litewski – źródła i opracowania*. Ambasador Gezer odnotował związki Zajączkowskiego z Turcją (m.in. badania językoznawcze w Anatolii), a Kobeckaitė przedstawiła osiągnięcia wybitnego językoznawcy (Karaima z Trok) na tle dawniejszych i współczesnych studiów orientalistycznych.